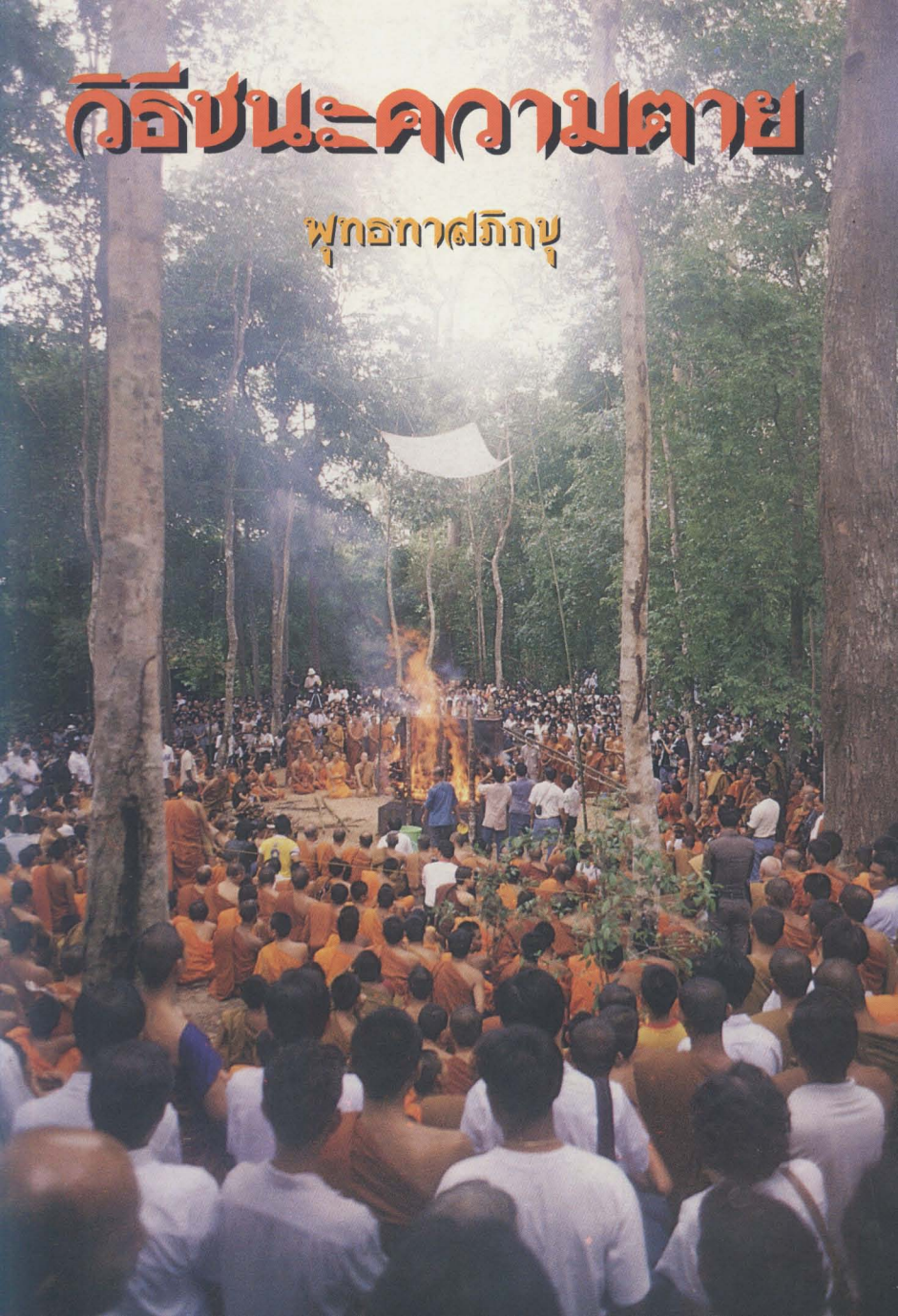


พิธีชฌะความตาย

พุทธกาลสมัยพุทธ





วิธิชนะความตาย

พุทธทาสภิกขุ



วิธีชนะความตาย

(อุณฺหิสฺสวิชยกถา)



พุทธทาสภิกขุ



นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมุพฺพุทฺธสฺสา
อตฺถิ อุณฺหิสฺสวิชโย ธมฺโม โลเก อนุตฺตโร
สพฺพสฺตฺตหิตตฺถาย ตํ ตวํ คณฺหาทิ เทวเตติ
ธมฺโม สกฺกจฺจํ โสตพฺโพ-ติ

ณ บัดนี้จะได้วิสัยนาพระธรรมเทศนาเพื่อเป็นเครื่อง
ประดับสติปัญญา ส่งเสริมศรัทธา-ความเชื่อ และวิริยะ-ความ
พากเพียรของท่านทั้งหลายผู้เป็นพุทธบริษัท ให้เจริญงอกงาม
ก้าวหน้าในทางแห่งพระศาสนาของพระบรมศาสดา อันเป็น
ที่พึ่งของเราทั้งหลาย กว่าจะยุติลงด้วยเวลา

หัวข้อธรรมเทศนาในวันนี้ ดังที่ได้ยกขึ้นไว้นั้นมีอยู่ว่า
“อตฺถิ อุณฺหิสฺสวิชโย ธมฺโม โลเก อนุตฺตโร” มีใจความว่า
ธรรมะซึ่งเป็นเหมือนผ้าประเจียดนั้นมิอยู่ในโลก

วิธีชนะความตาย

วิธีชนะความตาย

เนื่องด้วยการบำเพ็ญกุศลในวันนี้ เป็นการบำเพ็ญกุศลเพื่อความยืดยาวของอายุ เป็นเหตุให้ระลึกรู้ถึงสิ่งซึ่งจะอำนวยให้สำเร็จตามความประสงค์นั้น สิ่งที่จะอำนวยให้สำเร็จประโยชน์เช่นนี้มิได้มีสิ่งอื่น นอกจากกรรมะซึ่งเป็นเหมือนผ้าประเจียด

ดังที่มีเรื่องเล่ากันว่าในคัมภีร์พิเศษบางแห่งว่า เมื่อเทวดาตนหนึ่งเดือดร้อน เนื่องด้วยจะถึงคราวสิ้นสุดลงแห่งอายุได้ ดันรมมีประการต่าง ๆ ไม่มีใครจะช่วยให้ความเดือดร้อนนั้นระงับไปได้ ในที่สุดได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า และพระองค์ได้ตรัสถึงกรรมะข้อนี้ คือข้อที่ขึ้นด้วยบทว่า “*อตุถิ อนุทิสฺสวิชโย ธมฺโม โลกเ ออนุตฺตโร*” อันเป็นที่รู้จักกันทั่วไปในหมู่พุทธบริษัทชาวไทยเรา

เรื่องทีกล่าวนี้นี้จะเท็จจะจริงอย่างไรไม่สำคัญ คือไม่ต้องเชื่อตามเรื่องนั้น ๆ ก็ได้ หากแต่จะต้องพิจารณาดูด้วยปัญญาของตนเองว่า เรื่องทำนองนี้จะเป็นไปได้หรือไม่ นี่เป็นกฎเกณฑ์ของพุทธบริษัททั้งหลาย

พุทธบริษัททั้งหลายไม่เชื่อตามที่บุคคลอื่นบอก การที่เป็นดังนี้ ก็เพราะปฏิบัติตามคำสั่งของพระพุทธรเจ้าที่ว่า “อย่าเชื่อตามบุคคลอื่น” ดังที่ปรากฏอยู่ในบาลีเช่น *กาลามสูตร* เป็นต้น

วิธีชนะความตาย

ซึ่งมีคำตรัสไว้ว่า อย่าเชื่อด้วยเหตุที่ว่า ผู้นี้เป็นครูของเรา หรือ อย่าเชื่อโดยเหตุที่ว่า คำกล่าวนี้มีอยู่ในปิฎก

เราควรจะคิดดูให้ดี ว่าการที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ดังนี้มี ความมุ่งหมายอย่างไร: “อย่าเชื่ออะไรโดยที่ไม่มีเหตุผลแต่ เพียงว่า ผู้นี้เป็นครูของเรา” นี่ย่อมหมายความว่าแม้พระ ศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็เป็นครูของเรา แต่เหตุใดพระพุทธองค์ จึงตรัสไม่ให้เชื่อ. ...ข้อนี้เป็นหลักของพุทธศาสนาซึ่งเป็นอย่าง นั้นเอง.

เมื่อพระพุทธองค์ยังทรงมีชีวิตอยู่ ได้ตรัสไว้ในท่านองนี้ จนถึงกับมีการถือกันเป็นหลักทั่วไป: แม้พระสารีบุตรก็ยังได้ ยืนยันข้อนี้ แก่พระพุทธเจ้า ในที่เฉพาะพระพักตร์ว่า: ข้าพระพุทธองค์มิได้เชื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าดอก แต่ จักเชื่อความเห็นแจ้งของตนเอง ด้วยตนเอง พระพุทธองค์ ได้ทรงสาธุ.

และข้อที่ตรัสว่า อย่าเชื่อเพราะเหตุว่าข้อความนี้มีใน ปิฎก (ไม่ได้พูดถึงไตรปิฎก เพราะว่ายังมิได้มีการจัดเป็น พระไตรปิฎก จึงได้ตรัสแต่เพียงว่า: อย่าเชื่อ เพราะเหตุที่ ข้อความนี้ มีในปิฎก) ข้อนี้ก็เหมือนกันกับที่ตรัสว่าอย่าเชื่อ แม้แต่พระองค์เองตรัสในทันที: จะต้องพิจารณาดูให้เห็นตาม ที่เป็นจริง เชื่อด้วยสติปัญญาของตน แล้วจึงเชื่อตามที่ตรัสนั้น หรือตามที่มิอยู่ในปิฎกทั้งหลาย.

วิธีชนะความตาย

เป็นอันว่า ข้อแรกที่สุดเราจะต้องพิจารณาพิจารณาว่า สิ่งนี้จะเป็นอย่างไร จะควรเชื่อหรือไม่.

ข้อที่กล่าวว่า เทวดาเดือดร้อนด้วยการที่จะต้องสิ้นอายุแล้วไปทูลขอวิธีที่จะระงับความเดือดร้อนนี้ พระพุทธองค์ ได้ตรัสคำดังกล่าวนี้ จะเป็นสิ่งที่เป็นไปได้เพียงไรนั้น เราต้องพิจารณาดู. ถ้าถือว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ได้มีขึ้นจริง ๆ คำกล่าวนี้ก็ระบุดูอยู่ในตัวแล้วว่า “ธรรมะซึ่งเป็นเหมือนผ้าประเจียด นั้นมีอยู่ในโลกนี้” ธรรมะซึ่งเป็นเหมือนผ้าประเจียด หมายความว่า ธรรมะซึ่งสามารถจะป้องกันอันตรายแม้กระทั่งความตาย

เมื่อพูดถึงสิ่งซึ่งป้องกันความตาย คนก็จะพากันสงสัยว่า จะป้องกันได้อย่างไร? สิ่งซึ่งจะป้องกันความตายนั้นมีอยู่ ๒ ความหมาย:-

ความหมายอันหนึ่งก็คือ อย่าให้ตายก่อนอายุขัย นี้หมายความว่า ให้อยู่ไปจนถึงสิ้นอายุขัย เท่าที่จะอยู่ได้เพียงไร นี้ก็อย่างหนึ่ง.

อีกอย่างหนึ่งนั้นเป็นการป้องกันโดยสิ้นเชิงคือ **ไม่ให้มีความตายโดยประการทั้งปวง** นี่เป็นธรรมะสูงสุด. เมื่อเข้าถึงธรรมะสูงสุดนั้นแล้ว คนนั้นจะไม่มี ความเกิด ไม่มี ความแก่ ไม่มี ความตาย เพราะถอนอุปาทานว่า “เรา” ว่า “ตัวเรา” หรือ “ของเรา” เสียได้, ไม่มีตัวเรา ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล ตัวตนของเรา หรือของเขานอื่น; เมื่อเป็นดังนี้ก็ไม่

วิธีชนะความตาย

ความตาย: เป็นผู้อยู่เหนือความตาย พ้นจากความตายโดยสิ้นเชิง.

ธรรมะเป็นเครื่องกำจัดเสีย หรือป้องกันเสียซึ่งความตาย มีอยู่เป็นสองความหมายดังนี้. แต่เหมือนกันตรงที่เรียกว่า “ธรรม” เหมือนกัน: จะป้องกันความตายได้ ชั่วที่จะให้อยู่ไปจนถึงอายุขัยนั้นก็ต้องใช้ธรรมะ; จะป้องกันไม่ให้ตายเลย โดยประการทั้งปวง คือกลายเป็นผู้รู้จัก หรือถึงความไม่ตายที่เรียกว่า “นิพพาน” ไปนี้ก็ต้องใช้สิ่งที่เรียกว่าธรรม เพราะฉะนั้น ควรจะได้พิจารณากันถึงสิ่งที่เรียกว่า “ธรรม” นี้ว่ามีอะไรบ้าง; และจะป้องกันความตายได้อย่างไร.

อาตมาอยากจะให้ท่านสาธุชนทั้งหลาย ได้ทราบถึงความหมายของคำว่า “ธรรม” ไว้ให้สมบูรณ์ที่สุด เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาธรรมะต่อไปข้างหน้า. คำว่า “ธรรม” โดยความหมายทั่ว ๆ ไปนั้น มีทางที่จะพิจารณาได้ดังนี้:

ตามภาษาบาลี คำ ๆ นี้ นับว่าเป็นคำประหลาดพิเศษที่สุด; หรือจะถือว่า พิเศษ ประหลาดที่สุดในโลกก็ยังได้; เพราะคำว่า “ธรรม” คำเดียวสั้น ๆ; หมายถึงทุกสิ่งไม่ว่าอะไรหมด. ใคร ในภาษาไทย มีคำเช่นคำนี้บ้าง คือคำเดียว หมายถึงสิ่งทุกสิ่งไม่ว่าอะไรหมด. แต่ในภาษาบาลีนี้มี และเราก็รับเอามาใช้ในภาษาไทยของเราโดยไม่ต้องแปล เรียกว่า

วิธีชนะความตาย

“ธรรม” ไปตามเดิม ตามภาษาบาลี; เมื่ออยากจะทราบว่าเป็น คำว่า ธรรม ได้เล็งถึงอะไรแล้ว ก็มีทางที่จะพิจารณาได้ดังนี้.

นัยอันแรก คำว่า “ธรรม” นี้หมายถึง ธรรมชาติทุกสิ่งทุกอย่าง ซึ่งในทางวิถุของเรา มักจะเรียกว่า “สภาวะธรรม” ธรรมที่เป็นอยู่เอง, หรือสิ่งที่เป็นอยู่เอง; ถ้าเรียกโดยภาษาชาวบ้าน หรือนักศึกษาอย่างปัจจุบัน ก็ต้องเรียกว่าธรรมชาติ. นัยที่แรก หมายถึงตัวธรรมชาติทั้งหลายทุกสิ่งทุกอย่างไม่ยกเว้น จะเป็นรูปธรรม, นามธรรม หรือความคิดความนึกอะไรก็ตาม ซึ่งมีอยู่แก่สัตว์ทั้งหลายตามธรรมชาติแล้ว เรียกว่า ธรรมชาติทั้งนั้น แต่ภาษาบาลีเรียกว่า “ธมฺม” เฉย ๆ

นัยที่ ๒ คำว่า “ธรรม” หมายถึง กฎของธรรมชาติ ขึ้นชื่อว่าธรรมชาติทั้งหลาย ย่อมมีกฎอยู่ในตัวมันเอง; เช่น สิ่งที่เราเรียกว่า ธาตุดิน ธาตุไฟ ธาตุลม ธาตุน้ำ เหล่านี้เป็น ธรรมชาติ, แต่ในสิ่งนั้น ๆ มีกฎของธรรมชาติที่จะต้องเป็นอย่างไร เช่นถูกความร้อนเข้าจะเป็นอย่างไร, ถูกความเย็นเข้าจะเป็นอย่างไร, หรือว่าสังขารร่างกายของเรา หรือของสัตว์ทั้งหลายก็ตาม แม้ที่สุด แต่ต้นไม้ที่เป็นของธรรมชาติก็ตาม ย่อมมีกฎเกณฑ์อยู่ในสิ่งนั้น ๆ ว่าร่างกายนี้จะต้องเป็นอย่างนั้น จะต้องเป็นอย่างนี้; ต้นไม้ ภูเขา ก้อนอิฐ ก้อนหิน ทุกสิ่ง

วิธีชนะความตาย

ทุกอย่าง ก็มีกฎเกณฑ์ว่า จะต้องเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ส่วนที่เป็นกฎเกณฑ์นี้เราเรียกว่ากฎของธรรมชาติ แต่กฎธรรมชาติชนิดนี้ ในภาษาบาลีก็คงเรียกเพียงสั้น ๆ ว่า “ธมฺม” หรือ “ธรรม” เฉย ๆ อย่างเดียวกัน หรือที่เรามักจะเรียกกันตามภาษาพูดวาทารามนี้ว่า “สัจธรรม” เมื่อเราเรียกว่าสภาวะธรรม เราหมายถึง ตัวธรรมชาติ เมื่อเราเรียกว่าสัจธรรม เราหมายถึงกฎเกณฑ์ธรรมชาติ

นัยที่ ๓ นั้น คำว่า “ธรรม” หมายถึง หน้าที่ที่มนุษย์จะต้องประพฤติปฏิบัติ ให้ถูกต้องตามกฎของธรรมชาติ อย่างนี้เราเรียกว่า ปฏิบัติธรรม แต่ภาษาบาลีก็คงเรียกว่า “ธมฺม” หรือ “ธัมมะ” เฉย ๆ อยู่นั่นเอง. มนุษย์เกิดมามีกฎของธรรมชาติครอบงำอยู่ มนุษย์มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาตินั้น ๆ นับตั้งแต่หน้าที่ที่จะแสวงหาอาหารให้มีชีวิตเป็นอยู่ ตลอดถึงหน้าที่ต่าง ๆ ที่จะต้องประพฤติปฏิบัติต่อสัตว์ ต่อบุคคลที่มาเกี่ยวข้องด้วยจนกระทั่งถึงหน้าที่สูงสุด คือกระทำตนให้พ้นจากความทุกข์โดยประการทั้งปวง; แม้ที่สุดแต่การปฏิบัติเพื่อให้ลุถึงพระนิพพาน ก็ยังเรียกว่า หน้าที่ของมนุษย์อยู่นั่นเอง และหน้าที่ทั้งหมดนี้ ล้วนแต่จะต้องอนุโลมให้เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ จะฝืนกฎของธรรมชาติไม่ได้.

วิธีชนะความตาย

การที่มนุษย์มีความทุกข์ ก็เป็นไปตามกฎธรรมชาติ การที่มนุษย์มีหน้าที่ที่จะต้องเอาชนะความทุกข์ให้ได้ จึงต้องเป็นไปตามกฎของธรรมชาติด้วย แม้ว่าจะเป็นไปได้ในทางตรงกันข้าม ดังนั้น ขึ้นชื่อว่า “หน้าที่” แล้ว จะต้องอนุโลมตามกฎของธรรมชาติทั้งนั้น

ดังนั้น เป็นอันว่า คำว่า “ธรรม” หรือ “ธรรมะ” เพียงคำเดีวนี้ หมายถึงของ ๓ อย่างโดยสมบูรณ์ คือ- ตัวธรรมชาติอย่างหนึ่ง กฎของธรรมชาตินั้นอย่างหนึ่ง หน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามกฎธรรมชาตินั้นอีกอย่างหนึ่ง

ท่านสาธุชนทั้งหลาย พิจารณาดูเองก็แล้วกัน ว่าคำๆ นี้ เป็นที่น่าประหลาดมหัศจรรย์สักเท่าไร เพราะว่าได้รวมสิ่งทุกอย่างไว้ในคำเพียงคำเดียว

ที่สำคัญที่สุด ก็คือสิ่งที่เรียกว่า หน้าที่ที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติตามกฎของธรรมชาติ

ดังนั้นถ้าเราจะศึกษาดูถึงตำราอันว่าด้วยถ้อยคำ แม้ที่มีอยู่ตั้งแต่ก่อนพุทธกาลนั้น คำว่า “ธรรม” นี้ เขาก็แปลกันว่า “หน้าที่” หรืออีกอย่างหนึ่งก็ว่า ถ้าไม่เอาศาสนาเป็นเกณฑ์ เอาเพียงภาษาพูดโดยทั่วๆ ไปเป็นเกณฑ์ ถ้ามว่า “ธรรมะ” คืออะไร ในปทานุกรมเก่าๆ เหล่านั้น ก็แปลคำว่า “ธรรม” ว่า “หน้าที่”

วิธีชนะความตาย

ข้อนี้ทำให้เราเห็นได้ว่า ในบรรดาคำแปล หรือความหมายของคำว่าธรรมทั้งสามอย่างนั้น คำแปลอย่างสุดท้าย คือที่แปลว่า “หน้าที่” นั้นสำคัญกว่าคำแปลทั้งหลาย เพราะเหตุว่าเราจะรอดจากความทุกข์ เอาชนะความทุกข์ได้ก็เพราะการทำตามหน้าที่ให้ถูกต้องของธรรมชาติแต่ถึงอย่างนั้นเราก็ต้องรู้เรื่องของธรรมชาติ จะต้องรู้กฎเกณฑ์ของธรรมชาติไว้ด้วย เราจึงจะสามารถปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎธรรมชาติแล้วเอาชนะทุกข์ได้

เมื่อเป็นดังนี้ จะเห็นได้ทันทีว่า ถ้าเราปฏิบัติถูกต้อง ก็หมายความว่า เรามีความรู้เรื่องธรรมชาติ และเรื่องกฎเกณฑ์ของธรรมชาติไปด้วยในตัว โดยไม่ต้องสงสัย

ยกตัวอย่างเช่น เรารู้จักทำมาหากิน ประกอบอาชีพให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี อย่าได้เข้าใจว่า เรามีความรู้เพียงหน้าที่อันนี้แท้จริงในความรู้อันนั้น มันมีความรู้เรื่องธรรมชาติรวมอยู่ด้วย แต่ **ความรู้หน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ** นั้น เป็นส่วนสำคัญ

เราจึงแข่งเล็งกันแต่ความรู้เรื่องหน้าที่ หรือทำหน้าที่ให้สำเร็จก็แล้วกัน อย่างนี้ใช้ได้ในกรณีอย่างโลกๆ ทั่วๆ ไป

แต่ถ้าในกรณีที่เกี่ยวข้องกับความทุกข์ หรือความดับทุกข์ ในขั้นสูงสุดแล้ว จะต้องสนใจเรื่องตัวธรรมชาติ และเรื่องตัวกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ให้มากเป็นพิเศษ

วิธีชนะความตาย

ดังนั้นเราจึงได้ศึกษาเรื่องขันธเรื่องธาตุ เรื่องอายตนะหรืออะไรทำนองนี้ ซึ่งเป็นตัว ธรรมชาติ ก้นอย่างละเอียดละออ แล้วก็ศึกษากฎของธรรมชาติ เช่นเรื่อง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตาทก้นอย่างละเอียดละออ แล้วจึงศึกษาเรื่องการปฏิบัติเพื่อพ้นจากทุกข์ตามกฎธรรมชาตินั้น ๆ เช่นเรื่องอริยมรรคมีองค์แปด เป็นต้น ก้นอย่างละเอียดละออ เราจึงสามารถเอาชนะความทุกข์ได้เป็นลำดับ ๆ ...จนกระทั่งบรรลุถึงธรรมะสูงสุดคือนิพพาน ดังนี้

นี่ เราจะเห็นได้ว่า คำว่า “ธรรม” คำเดียว เป็นคำประหลาดมหัศจรรย์อย่างไร และจะเป็นสิ่งที่มีอำนาจอย่างยิ่งถึงกับสามารถปะทะความตาย เป็นเหมือนผ้าประเจียดต่อสู้กับมัจจุราชทั้งหลายได้อย่างไร ก็จะได้ดูกันต่อไป

คนเราถ้าไม่ทำหน้าที่ที่เรียกว่าธรรมแล้ว จะต้องตาย เช่นไม่หาอาหารกิน ก็จะต้องตาย ไม่ว่าจะป็นสัตว์มนุษย์หรือสัตว์เดรัจฉาน การไม่ทำมาหากินเป็นการไม่ปฏิบัติธรรมะอย่างยิ่ง หรือเป็นการปฏิบัติผิดธรรมะอย่างยิ่ง ในเมื่อธรรมะแปลว่า หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ ผู้ที่ไม่ทำมาหากินจึงต้องตาย นี้เรียกว่า ไม่มีธรรมะจึงต้องตาย แต่ถ้ามีธรรมะเข้ามา คือ ทำหน้าที่ของตนให้บริสุทธิ์บริบูรณ์แล้วไซ้เขาก็ไม่ต้องตาย นี้เรียกว่า ธรรมะเป็นเหมือนผ้าประเจียด

วิธีชนะความตาย

สามารถปะทะกับความตาย ยังบุคคลนั้นให้มีชีวิตรอด
อยู่ได้ ดังนี้

ที่นี้ การประพุดติทางธรรมจรรยาทั่ว ๆ ไป ที่เกี่ยวกับ
สังคม ก็เหมือนกันอีก เป็นหน้าที่ที่แต่ละคนจะต้องประพุดติ
จะต้องปฏิบัติ เมื่อไม่ประพุดติไม่ปฏิบัติ ก็คือไม่มีธรรมะ ไม่มี
ธรรมะ ก็เหมือนไม่มีผ้าประเจียดสำหรับปะทะกับความตาย
เขาจึงต้องตาย บางทีก็ตายโดยร่างกาย บางทีก็ตายโดย
ทางวิญญาณ คือตายจากคุณความดี คือไม่มีอะไรเหลืออยู่
ที่จะเป็นความดีสำหรับเป็นมนุษย์อีกต่อไป; นี้ก็เรียกว่าความ
ตาย รวมความแล้วก็ว่า ขาดธรรมะแล้ว ก็จะต้องตาย

ที่นี้ ก็มาถึงเรื่อง โรคภัยไข้เจ็บ ถ้าคนเรามีธรรมะ
ในความหมายที่ว่า เป็นหน้าที่ตามธรรมชาติแล้ว คนนั้นก็ยาก
ที่จะมีโรคภัยไข้เจ็บ หรือ ยากที่จะตายด้วยโรคภัยไข้เจ็บ
สิ่งที่เรียกว่าโรคภัยไข้เจ็บนั้น เมื่อกกล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้วย่อม
พอที่จะกล่าวได้ว่า มีอยู่ ๒ อย่างคือ โรคทางกาย และ
โรคทางวิญญาณ

โรคทางกาย นั้น ได้แก่ความเจ็บไข้ทางกายทั่ว ๆ ไป
นั้นอย่างหนึ่ง รวมทั้งความเจ็บไข้ที่เนื่องด้วยโรคเกี่ยวกับจิตที่
เราต้องไปส่งโรงพยาบาลโรคจิตนี้อีกอย่างหนึ่ง ทั้งสองนี้ก็รวม
เรียกว่าโรคทางกาย หรือถ้าไม่อย่างเรียกรวมกันก็จะแยกออก

วิธึชนะความตาย

เป็น ๓ อย่างก็ได้: โรคทางกายอย่างหนึ่ง โรคทางจิตอย่างหนึ่ง โรคทางวิญญาณอีกอย่างหนึ่ง โรคทางกายก็รักษาที่โรงพยาบาลตามปกติ โรคทางจิตก็ไปโรงพยาบาลโรคจิต ส่วนโรคทางวิญญาณนั้น ต้องไป โรงพยาบาลของพระพุทธเจ้า

โรคทางวิญญาณ หมายความว่า ร่างกายก็สบายดี จิตใจก็ปกติดี มือนามัยแข็งแรงดี มีทรัพย์สมบัติเกียรติยศชื่อเสียงพอดัว แต่แล้วก็ยังต้องน้ำตาไหลอยู่บ่อยๆ ต้องมีความทุกข์ทรมาน บางอย่างบางประการอยู่บ่อยๆ ส่วนนี้เรียกว่า “โรคทางวิญญาณ” ต้องไปรักษาที่โรงพยาบาลของพระพุทธเจ้า แต่แล้วก็ไม่มื่อะไรอื่นนอกจากธรรม

ที่นี่ เรามาคิดกันดูใหม่ สำหรับโรคที่เรียกกันว่าโรคทางกาย หรือโรคทางจิตนั้น ก็มีมูลมาจากการขาดธรรมด้วยเหมือนกัน และจะหายได้ก็ด้วยการมีธรรม ยิ่งกว่าการกินหยูกกินยาโดยแน่นอน คือว่าคนเราจะเจ็บป่วยอะไรขึ้นมา ก็เนื่องจากการทำผิดหน้าที่ตามธรรมชาติ ยกตัวอย่างตั้งต้นตั้งแต่เพราะไม่ระวัง จึงได้มีการเจ็บป่วย เป็นบาดแผลอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น นี้เรียกว่าขาดสติสัมปชัญญะ ก็ต้องเจ็บเนื้อเจ็บตัว เรียกว่าขาดธรรมที่ชื่อว่า “สติสัมปชัญญะ” ซึ่งเป็นหน้าที่ที่มนุษย์จะต้องมี

วิธีชนะความตาย

ที่นี่ คนเรายังมีโรคอื่นอีกหลายอย่าง นับตั้งแต่ที่เรารู้จักกันมาก ๆ เช่นโรคประสาท โรคความดันโลหิตสูง แม้โรคเบาหวาน โรคกระเพาะอาหาร เขามักจะคิดกันเสียว่า นั่นมันเป็นโรค แล้วก็ต้องรักษา ตามวิธีของการรักษาโรค เขาลืมไปเสียว่า อาการชนิดนั้น เกิดขึ้นมาเพราะขาดธรรม

คนเราเป็นโรคกระเพาะอาหารเพราะขาดธรรมะ ข้อนี้ไม่ได้หมายความว่า เป็นผู้ไม่ระมัดระวังอาหารการกิน แต่ข้อนี้หมายความว่า คนโดยมากเมื่อขาดธรรมะแล้ว ย่อมมีจิตใจเศร้าหมอง มีจิตใจวิตกกังวล วิตกกังวลด้วยความยึดมั่นถือมั่น ในเรื่องตัวตนหรือของตนมากเกินไป นอนหลับไม่สนิท กระทั่งนอนไม่หลับ กระทั่งอยู่ด้วยความวิตกกังวล เป็นการทนทรมาน ความวิตกกังวลนี้ทำให้นอนหลับยาก และเมื่อเป็นไปมากเข้า ๆ ก็มีผลทางร่างกายทำให้เกิดโรคนับตั้งแต่โรคกระเพาะอาหารเป็นต้นไป เพราะว่าความวิตกกังวลนั้น ทำให้เสียโลหิตที่หล่อเลี้ยงร่างกายไปเป็นอันมาก เพราะไปถูกทำลายเสียมากมาย ที่ส่วนสมอง ส่วนกระเพาะที่จะย่อยอาหารก็ขาดแคลนโลหิต นานเข้ากระเพาะอาหารก็ผิดปกติ คนเราก็เป็นโรคกระเพาะอาหารชนิดที่รักษาได้แสนยาก เหลือที่จะรักษาได้โดยง่าย จนหมดศรัทธา จนตายไปก็มี

นี่ไม่ใช่โรคทางกายล้วน ๆ พิจารณาดูจะเห็นได้ว่าเพราะขาดธรรม เพราะโรคทางวิญญาณเป็นต้นเหตุ เราจึงเป็นโรค

วิธีชนะความตาย

ทางกาย เช่น โรคกระเพาะอาหาร เป็นต้น หรือว่าถ้าความวิตกกังวลนั้น ได้ทำให้เราวิกลจริต ต้องส่งไปโรงพยาบาลโรคจิต หรือโรงพยาบาลทางประสาทก็ตาม นี่ก็มันไม่ใช่เรื่องทางกายล้วน ๆ มันเป็นเรื่องของโรคทางวิญญาณที่ทำให้เกิดอาการชนิดนั้นขึ้นมา ต้องวิกลจริต ต้องไปโรงพยาบาลประสาทอย่างช้า ๆ ชาก ๆ ไม่มีวันหาย ก็เพราะว่าต้นเหตุอันแท้จริงไม่ได้รักษา คือไม่ได้รักษาโรคทางวิญญาณ ให้เป็นคนหยุดความวิตกกังวลเสีย ดังนั้นจะรักษาโรคประสาทหรือโรคความดันโลหิตกันสักเท่าไร ๆ มันก็ไม่มีทางหายได้ เว้นเสียแต่ว่า จะได้รับการรักษาโรคทางวิญญาณ คือมีธรรมะเป็นเครื่องกำจัดความวิตกกังวลเสียได้ ไม่ต้องกินยาอะไร โรคภายนอกเหล่านั้นก็หายไปเอง เป็นอย่างนี้. นี้เรียกว่า โรคทั้งหลายมีมูลมาจากโรคทางวิญญาณคือการขาดธรรมนั่นเอง

การแก้ไขโรคในทางวิญญาณนั้น เป็นหน้าที่ มนุษย์ละเลยหน้าที่ จึงต้องได้รับโทษคือความทุกข์ หรือความตาย แต่ถ้าไม่ละเลยหน้าที่ คือมีธรรมะในส่วนนี้แล้วก็ไม่เป็นโรคและไม่ตาย... ดังนั้น จะพิจารณากันเท่าไร ๆ ก็จะมีพบได้ว่า โรคทั้งหลายเกิดมาจากการที่มนุษย์ทำผิดหน้าที่ตามธรรมชาติ ดังนั้น ไม่ว่าโรคอะไร แม้ที่สุดแต่ทำมีดบาดมือให้เป็นแผลเจ็บปวดขึ้นมา ก็เพราะทำผิดหน้าที่ ที่จะต้องมีสติสัมปชัญญะ

วิธีชนะความตาย

ดังที่กล่าวแล้ว. นับตั้งแต่โรคอย่างต่ำที่สุดจนถึงโรคอย่างสูงที่สุด ล้วนแต่เป็นเรื่องทำผิด เพราะไม่มีสติสัมปชัญญะบ้าง เพราะความเข้าใจผิดอย่างใดอย่างหนึ่งบ้าง เพราะความไม่รู้ในสิ่งที่ควรรู้เสียเลย โดยประการทั้งปวงบ้าง นี้เรียกว่าเป็นโรคทางวิญญาณทั้งนั้น ถ้าเราเอาใจใส่ให้มากที่สุดในหน้าที่ของตน ในส่วนนี้ คือมีธรรมะในส่วนนี้แล้วคนเราก็จะเจ็บไข้ได้ป่วยยากที่สุด และเมื่อคนเราเจ็บไข้ได้ป่วยแล้วก็จะหายได้โดยง่ายที่สุด

เดี๋ยวนี้เรามีความเจ็บความไข้แล้วเราไม่รู้จักรักษาอย่างไร ไม่รู้จักกำจัดโรคนั้นออกไปได้โดยวิธีใด เพราะไม่รู้ธรรมะ เพราะไม่รู้หน้าที่. หารู้ไม่ว่า โรคภัยทั้งหลายเกิดจากความวิตกกังวล แล้วก็ไม่ได้กำจัดความวิตกกังวล ตัวเป็นโรคกระเพาะอาหาร เพราะมีความวิตกกังวลเป็นต้นเหตุ แต่แล้วก็ไม่สนใจที่จะรักษาโรคกระเพาะอาหาร ด้วยการทำลายความวิตกกังวล กลับไปสร้างความวิตกกังวล ในด้านกิจการงานการเงิน การอะไรต่าง ๆ ให้มากขึ้นอีกทางหนึ่ง มันก็ไม่มีทางจะหายได้. โรคทั้งหลายมีมูลมาจากความไม่เป็นปกติของส่วนประกอบของร่างกายซึ่งเป็นธรรมชาติ และเป็นไปตามกฎธรรมชาติทั้งนั้น ไม่ว่าโรคอะไร ฉะนั้นถ้าผู้ใดได้เข้าถึงความจริงข้อนี้ มีธรรมะกันจริง ๆ ในข้อนี้แล้ว ก็ยากที่จะเจ็บไข้หรือยากที่จะตายได้.

วิถีชนะความตาย

นี้แหละ คือข้อที่มีธรรมะเป็นเหมือนผ้าประเจียด ที่
จะปะทะมัจจุราชทั้งหลายไว้ ไม่ให้ครอบงำบุคคลนั้น นี้เรียกว่า
ปะทะมัจจุราช ในด้านที่เป็นโรคร้ายไข้เจ็บ.

ที่นี่ จะพิจารณากันถึงความตาย ที่จะมามีมาโดยทางสังคม
เช่นจะถูกเขาฆ่าตาย การจะถูกเขาฆ่าตายนั้น ลองคิดดูเถิดว่ามี
มูลมาจากอะไร ถ้าไม่ใช่จากการขาดธรรมะ เพราะการขาด
ธรรมะนั้น ทำให้เป็นผู้ประพฤติด้อย่างสะเพร่า จนเกิดเรื่อง
เกิดราวถูกเขาฆ่าตาย หรือการขาดธรรมะนั้นทำให้เป็นเจ้า
โทสะ ไปทะเลาะวิวาท ทำให้ถูกเขาฆ่าตาย หรือว่าการขาด
ธรรมะนั้น สร้างเวรสร้างภัยด้วยการเบียดเบียนผู้อื่น เอา
เปรียบผู้อื่น ข่มเหงผู้อื่น เพราะขาดธรรมะนั้น จะทำให้ถูก
เขาฆ่าตาย และยังมีอีกมากมายหลายอย่างหลายประการ นับ
ตั้งแต่เป็นคนไม่กตัญญูตเวทิต่อบุคคลผู้มีพระคุณ ก็ยังเป็นเหตุ
ให้บุคคลสาปแช่ง และทำผิดเรื่อยไป จนถูกคนใดคนหนึ่งฆ่าตาย
แม้แต่สุนัขที่เลี้ยงไว้ตนเอง ก็ยังจะกัดบุคคลชนิดนี้โดยไม่ต้อง
สงสัย นี้เรียกว่า เพราะขาดธรรมะ จึงเปิดโอกาสแห่งความตาย
อันจะมีมาจากทางสังคมด้วยเหตุนี้

หากมีธรรมะ เป็นผู้ประพฤติดี ประพฤติถูกต้อง ตาม
หน้าที่ที่มนุษย์จะต้องประพฤติแล้ว ก็ยากที่จะตายได้ เพราะเหตุ
ฉะนั้นแหละจึงสมกับข้อที่กล่าวไว้ในเรื่องนี้ว่า ผู้ประกอบไป

วิธีชนะความตาย

ด้วยธรรมชาติ ไม่มีการตาย อันมิใช่กาละ คือยังไม่ถึงอายุขัย
นั่นเอง นี่เรียกว่า ความตายโดยทั่ว ๆ ไปตามธรรมดา พวก
ที่เขามีธรรมะเป็นหลักประกันย่อมมีความเชื่อมั่นในใจว่า จะ
อยู่ไปจนถึงที่สุดแห่งอายุขัย สุดเหตุสุดปัจจัยของสังขาร
ด้วยกันทั้งนั้น

เป็นอันว่า ธรรมะคือหน้าที่ ที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติให้
ถูกต้อง ตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาตินั้น เป็นเหมือนผ้า
ประเจียดที่จะปะทะอันตราย คือมัจจุราชโดยตรงได้

คำว่า “ผ้าประเจียด” ในที่นี้ อตมมาหมายถึงเครื่องราง
อันศักดิ์สิทธิ์ ที่บุคคลมีแล้ว จักป้องกันตัวให้ปราศจากอันตราย
แม้แต่ความตาย ดังที่บุคคลเขาใส่ผ้าประเจียดแล้วก็ทำการ
ต่อสู้กันเพื่อเอาชัยชนะ ด้วยหวังว่าผ้าประเจียดนั้นจักเป็น
เครื่องคุ้มครอง แต่นั้นเป็นเรื่องของเด็กกอมมือ ผ้าประเจียดชนิด
นั้น ยังไม่ยึดถือเป็นสาระอะไรได้มากนัก แต่ ผ้าประเจียดคือ
ธรรมะ นี้ คุ้มได้จริง ๆ นี่เรียกว่าคุ้มความตาย ตาม
ความหมายตามธรรมดา ได้ส่วนหนึ่งแล้ว

ที่นี้ ก็ยิ่งเหลือแต่ส่วนสูงสุด คือจะทำให้ไม่มีความตาย
โดยประการทั้งปวงเสียเลย ซึ่งเป็นธรรมะชั้นสูง อันเราจะต้อง
ศึกษากันต่อไป

วิธีชนะความตาย

ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ของสัตว์ทั้งหลายนั้น เกิดมีขึ้นมาเพราะอำนาจ อวิชชา ตัณหา อุปาทาน การกล่าวอย่างนี้ ท่านจะหมายเอาความตายอย่างไรก็ได้ทั้งนั้น คือจะหมายเอาว่า ถ้ามีอวิชชา ตัณหา อุปาทาน แล้วเราก็ต้องเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏสงสาร มีความตายไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อดับอวิชชา ตัณหา อุปาทาน แล้วคนเราก็บรรลุนิพพานไม่มีการเวียนว่ายในวัฏฏสงสารอีกต่อไปอย่างนี้ก็ได้

แต่อาตมาอยากจะขอร้องให้ท่านสาธุชนทั้งหลายสนใจไปในแง่หนึ่งมุมหนึ่ง ซึ่งน่าสนใจกว่า นี้คือข้อที่ว่าถ้าเรายังมีอวิชชา-มีความหลงยึดมั่นถือมั่นสังขารร่างกายนี้เป็นตัวตนหรือเป็นของของตนอยู่แล้ว ความตายก็จะมีปัญหา คือจะทราบจิตใจของเราอยู่ทุกเวลานาทีทีเดียว แต่ถ้าเราเพิกถอนความยึดมั่นถือมั่นสิ่งต่างๆ โดยความเป็นตัวเราหรือของเราแล้ว ความตายก็เป็นของน่าหัวเราะเยาะอย่างหนึ่งเท่านั้นเอง ไม่มีความหมายอันใดมากไปกว่านั้น. ท่านทั้งหลายลองกระทำโดยประการที่ ความตายจะกลายเป็นของเด็กเล่น น่าหัวเราะเยาะอย่างหนึ่งดูบ้างเถิด จะได้รับสิ่งที่เรียกว่าธรรมะส่วนที่เป็นเหมือนผ้าประเจียดได้ถึงที่สุดทีเดียว

ทำอย่างไร จึงจะเป็นเช่นนั้นได้? นี้ก็ต้อง อาศัยสติปัญญาพิจารณาของตนเองเป็นหลักอีกเหมือนกัน จะเชื่อมโยงตามบุคคล

วิธีชนะความตาย

อื่นไม่ได้เพราะว่าสิ่งนี้ไม่สำเร็จด้วยความเชื่อ ไม่สำเร็จด้วยพิธีรีตอง แต่สำเร็จด้วยปัญญาอันแท้จริง โดยมาศึกษาให้รู้ให้เห็น ตามที่เป็นจริงว่า “เรา” ประกอบขึ้นมาด้วยอวิชชาที่ไร จิตใจนี้ก็มีตัวตน และมีของตนขึ้นมา และมีความทุกข์ทุกที ต้องเข้าใจเสียก่อนว่า สิ่งที่เราเรียกว่า กิเลส หรือ ความทุกข์ นี้ ไม่ใช่เกิดอยู่เป็นพื้นฐาน สิ่งที่เราเรียกว่ากิเลส หรือความทุกข์นี้ เพิ่งเกิดเป็นครั้งคราว พระพุทธเจ้าท่านจึงตรัสว่า “ปกัสสรมที ภิกขเว จิตต” ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จิตนี้ประภัสสร “อาคนตุเกหิ อุปกิเลสเหติ อุปกิลิฏฺจ” แต่ว่า จิตนี้เศร้าหมองแล้ว เพราะกิเลสที่เป็นอาคันตุกะเข้ามา.

คำว่า กิเลส ที่เป็นอาคันตุกะเข้ามา หมายความว่า กิเลสนี้มีได้มีอยู่เป็นพื้นฐาน ในฐานะเป็นเจ้าของบ้าน มีประจำสังขารทั้งหลายอยู่เป็นปกติ แต่ว่าเพิ่งจะเกิดมีมาอย่างอาคันตุกะหรือแขกมาเป็นครั้งคราว รู้ได้ด้วยบาลีที่เป็นหลักสำคัญ เช่น บาลี ปฏิจจสมุปบาท เป็นต้นว่า เมื่อใดตาได้กระทบรูป หูได้กระทบเสียง เป็นต้น เป็นผัสสะขึ้นมาแล้ว เมื่อนั้นจึงจะมีสิ่งที่เรียกว่า “เวทนา” คือรู้สึกเป็นสุขบ้างทุกข์บ้าง.

เมื่อมีเวทนาแล้วจึงจะมีตัณหา-คือความอยากอย่างนั้น
อย่างนี้ ไปตามเวทนานั้น

เมื่อมีตัณหาแล้ว จึงจะมีอุปาทาน คือความยึดมั่น สำคัญ
มั่นหมาย ว่าสิ่งนั้นเป็นเรา สิ่งนั้นเป็นของเรา

วิธีชนะความตาย

เมื่อมีความยึดมั่น สำคัญมั่นหมายโดยความเป็นตัวเรา แล้ว ก็เรียกว่า มีตัวเรา

ตัณหา หรือ อุปาทาน นี้แหละ คือกิเลสโดยสมบูรณ์ และ ตัวเรา ก็เพิ่งมีกันตอนนี่เอง จึงเรียกว่ามีภพมีชาติกัน ตอนนี่เอง-เมื่อยังไม่มีอาการอย่างทีกล่าวนี้นี้ เรียกว่าไม่มีภพไม่มีชาติที่แท้จริง มีแต่ภพแต่ชาติตามที่ปากตลาดเข่าว่ากัน เช่นว่า พอเกิดมาจากท้องมารดาแล้ว ก็มีภพมีชาติ อย่างนี้พระพุทธเจ้า ท่านไม่ได้ว่า

พระพุทธเจ้าท่านว่า เมื่อมีผัสสะแล้วมีเวทนา มีเวทนา แล้วมีตัณหา มีตัณหาแล้วมีอุปาทาน มีอุปาทานแล้วมีภพ มีภพแล้วมีชาติ ทุกคราวที่มีการกระทบทางตา หรือทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ หกอย่างนี้แล้ว มีเวทนา มีตัณหา อุปาทาน นั้น เรียกว่ามีกิเลส มีภพ มีชาติ มี ตัวเราเกิดขึ้น

ถ้าจิตไม่ได้มีความรู้สึกอย่างนี้ มันก็มีค่าเท่ากับไม่มี; กิเลสก็ไม่มี ตัวเราก็ก็นี่ไม่มี มีแต่สักว่าร่างกาย-จิตใจตามธรรมชาติ ไม่มีความรู้สึกว่าเป็นตัวเราแล้ว มันก็ไม่มีความหมายเป็น ตัวเรา

เพราะฉะนั้น เมื่อใดเรามีความโง่ความหลง เกิดขึ้นมา เป็นพัก ๆ ว่า มีตัวเรา มีของเรา เมื่อนั้นแหละจึงจะเรียกว่ามี ตัวเรา มีกิเลส มีตัณหา ที่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ นี้ทำให้เรากล่าว

วิธีชนะความตาย

ได้ว่า แม้แต่สิ่งที่เรียกว่าตัวเรา ก็มีได้มีอยู่ตลอดเวลา

สิ่งที่เรียกว่าตัวเรา มีอยู่เป็นคราว ๆ เป็นพัก ๆ ตามที่อุปาทานเกิดขึ้นว่าตัวเรา ส่วนนอกนั้นมันก็มีแต่ ดิน น้ำ ลม ไฟ ชันธ ธาตุ आयตนะ ไปตามสภาวะธรรม เป็นธรรมชาติล้วน ๆ ต่อเมื่อใดมีการกระทบ และ เผลอสติ แล้วเกิดอวิชชา ตัณหา อุปาทาน รู้สึกเป็นตัวกู ของกู ขึ้นมาคราวหนึ่ง ๆ นั้นแหละเรียกว่า มีตัวเราเกิดขึ้นมาคราวหนึ่ง ดังนั้น จึงถือว่าสิ่งที่เรียกว่าตัวเรา นี้ มีได้มีอยู่ตลอดกาล มีอยู่ต่อเมื่อมีอุปาทานเกิดขึ้น

ที่นี่ กิเลส ตัณหา อุปาทาน นั้นก็เหมือนกัน มิได้มีอยู่ตลอดกาล แต่มีเฉพาะ ต่อเมื่อมีอารมณ์มากระทบทางตา เป็นต้น แล้วเผลอสติจึงจะเกิดขึ้น ถ้าเป็นผู้ไม่เผลอสติ เพราะได้ฟังธรรมะของพระอรหันต์เจ้า เข้าใจแจ่มแจ้งอยู่เป็นประจำแล้ว กิเลส ตัณหา ก็ไม่มีทางที่จะเกิดขึ้นได้ แม้ว่าวันหนึ่งจะได้กระทบ ผัสสะ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย มากมายสักเท่าไร สักกี่ครั้ง ก็ไม่อาจจะเกิดตัณหา อุปาทานซึ่งเป็นกิเลสนั้นได้ เรียกว่าเราอยู่ด้วยความสงบสุขเป็นพื้นฐาน มีจิตว่างจากกิเลส เป็นประภัสสรอยู่เป็นพื้นฐาน เป็นที่ควรชื่นชมยินดีอย่างยิ่ง เพราะปราศจากโรคทางวิญญาน ไม่เป็นทางให้เกิดโรคทางกายหรือทางจิต

วิธีชนะความตาย

นี่แหละเรียกว่า เราสามารถที่จะกำจัดโรคทางวิญญาณให้หายไป ไม่มีความสำคัญมันหมายความว่า เป็นตัวเราเกิดขึ้นมาทั้งวันทั้งคืน แล้วความตายจะมีมาแต่ไหน คือว่า- ความคิดนึกถึงความตายในฐานะเป็นปัญหานั้นจะไม่มี

เราจะมีแต่จิตชนิดหนึ่ง ซึ่งเต็มไปด้วยสติปัญญา หัวเราะเยาะความตายได้อยู่เสมอ ความตายเป็นของเด็กเล่น นำหัวเราะเยาะอยู่เสมอ นี่เรียกว่า ความตายไม่มี ด้วยเหตุที่เรามีธรรมะ เหมือนผ้าประเจียด คาดอยู่ที่หน้าผากของเราอยู่เป็นประจำ คือมีสติ สัมปชัญญะ สมบูรณ์ในความรู้เรื่องธรรมชาติ หรือสภาวะธรรม ในความรู้เรื่องกฎของธรรมชาติ คือ สัจจธรรม และในความรู้เรื่องหน้าที่ที่เราจะต้องปฏิบัติตามธรรมชาติ อันเรียกว่า ปฏิบัติธรรม

ธรรมะทั้งสามอย่างนี้ เป็นผ้าประเจียดยิ่งกว่าผ้าประเจียด เพราะสามารถปะทะความตายได้จริง ๆ ไม่ให้ความตายมีเข้ามา แม้แต่ขณะจิตเดียว ความตายกระเด็นถอยออกไป ไม่มีปรากฏ แม้จะนึกถึงความตาย ก็นึกไปในทางหนึ่ง คือเห็นเป็นของน่าหัวเราะเยาะ ไม่มีความหมาย ไม่มีอำนาจ ไม่มีน้ำหนักแต่ประการใด

ไม่เหมือนกับคนที่มิกิเลส ตัณหา อุปาทาน นึกถึงโลกหน้าขึ้นมาแล้วก็หวั่นไหว เต็มไปด้วยความทุกข์ นึกถึง

วิธีชนะความตาย

ความตายขึ้นมาที่ไร ก็รู้สึกวาบหวามเต็มไปด้วยปัญหา-เต็มไปด้วยความทุกข์ มีความกระสับกระส่าย วุ่นวาย ทุกข์ร้อนในจิตใจ เพราะไม่เข้าใจสิ่งที่เรียกว่าความตาย เพราะไม่มีความรู้ที่จะปะทะกันกับความตาย ไม่มีความรู้ที่จะหัวเราะเยาะความตาย คือไม่มีผ้าประเจียด กล่าวคือธรรมะคาดไว้ที่ศีรษะนั่นเอง

เมื่อใดเป็นผู้มีความเข้าใจแจ่มแจ้ง ในเรื่องตัวเราของเราที่เกิดขึ้นมาเป็นประจำวันว่า เพราะอำนาจผัสสะ มีต้นเหตุอุปาทาน เมื่อนั้นก็จะเป็นผู้ที่มีได้มีอยู่ มิได้มีความยึดมั่นถือมั่นอยู่ เหมือนกับมิได้มีตัวอยู่ ความตายจึงไม่ครอบงำบุคคลผู้นั้นได้ สมตามพระพุทธานุญาต ที่พระพุทธรองค์ตรัสไว้ว่า “สุญฺญโต โลกํ อเวกฺขสฺสุ โมฆราช สทาสโต” ดูก่อน โฆฆราช ท่านจงมีสติ มองดูโลกนี้โดยความเป็นของว่างเกิด “เอวํ โลกํ อเวกฺขนฺตุ มจฺจุราชา น ปสฺสตี” เมื่อท่านมองดูโลกอยู่ในลักษณะนี้ มัจจุราชก็จะตามหาท่านไม่พบ ข้อนี้หมายความว่า เมื่อเราเห็นโลก หรือสิ่งทั้งปวงโดยความเป็นของว่างอยู่แล้ว ความตายก็ไม่มีที่ตั้งที่อาศัย มันจึงไม่มี

ที่ว่า เห็นโลกโดยความเป็นของว่าง นี้ หมายความว่า เห็นสิ่งทั้งปวง เพราะคำว่า “โลก” ในที่นี้หมายถึงสิ่งทั้งปวง สิ่งทั้งปวงในที่นี้ก็ไม่มีอะไรมากไปกว่า-

วิธีชนะความตาย

- สิ่ง ที่เราจะรู้สึกมันได้ ทางตา
- สิ่ง ที่เราจะรู้สึกมันได้ ทางหู
- สิ่ง ที่เราจะรู้สึกมันได้ ทางจมูก
- สิ่ง ที่เราจะรู้สึกมันได้ ทางลิ้น
- สิ่ง ที่เราจะรู้สึกมันได้ ด้วยการสัมผัสทางผิวหนัง
- และ สิ่ง ที่เราจะรู้สึกมันได้ ทางจิตใจ

รวมเป็น ๖ ประการด้วยกัน นี้เรียกว่า “โลก”

เมื่อใดเรามองเห็นสิ่งทั้งหกประการนี้ โดยความเป็นของว่าง คือไม่มีสาระอะไรที่จะยึดมั่น หมายถึงมันเป็นตัวเราของเรา ดังนี้แล้ว เรียกว่า เห็นโลก โดยความเป็นของว่าง เมื่อเห็นโลก โดยความเป็นของว่าง ดังนี้แล้ว จิตก็ไม่ได้เข้าไปยึดมั่นอยู่ที่สิ่งใด ไม่ได้สำคัญมั่นหมายสิ่งใดว่าเป็นตัวเรา ของเรา เลยเป็นจิตว่าง

จิตว่างจากอุปาทานเช่นนี้ ความตายไม่มี เพราะความตายไม่มีที่ตั้งที่อาศัย ความตายจะต้องอาศัยอยู่ที่ตัวเรา หรือชาติที่ถือว่าเป็นตัวเรา เดียวนี้สิ่งที่เรียกว่าชาติหรือตัวเรานั้น มิได้มี เพราะเราไม่สำคัญผิดด้วยอวิชชาอีกต่อไป สิ่งที่เราเรียกว่าตัวเรา หรือชาติ-ความเกิด ของเรานั้น เป็นมายา เกิดมาจากอวิชชา-ความไม่รู้และความเข้าใจผิด

วิธีชนะความตาย

ถ้ามีความรู้ถูกเสียแล้ว ความคิดอย่างนั้นจะไม่มี คือ ความคิดว่ามีตัวเรานั้นจะไม่มี จะเห็นแต่ธรรมทั้งหลายทั้งปวง ตามที่เป็นจริง ตามที่เป็นธรรมชาติ ตามที่เป็นกฎธรรมชาติ ตามที่เป็นหน้าที่ ที่จะต้องปฏิบัติตามธรรมชาติเท่านั้น ไม่มีส่วนใดที่จะสำคัญผิดไปว่าเป็นตัวเรา หรือเป็นของของเรานี้ เรียกว่า เห็นโลกโดยความเป็นของว่าง จิตใจไม่ทุกข์เลย สติปัญญากลับสมบูรณ์ ทำอะไร ๆ ก็ทำได้ดี จำอะไรก็จำเก่ง ทำการงานไม่ผิดพลาด ได้รับผลมาเท่าไรก็ไม่ยึดถือเอาเป็นของตน ปล่อยให้เป็นของธรรมชาติ

นี่เรียกว่า เขาทำงานตามธรรมชาติ ทำงานเพื่องาน ไม่ได้ทำงานเพื่อเงิน ไม่ได้ทำงานเพื่อเกียรติยศชื่อเสียง เขาจึงไม่มีความทุกข์ แต่แล้วสิ่งที่เป็นผลงานเหล่านั้น ก็ไม่ไปไหนเสีย คงมีอยู่ในการจัดการทำของบุคคลนั้นเอง

แม้ว่าเขาจะไม่ยึดถือว่า *นี่เป็นของเรา* แต่ก็ไม่มีใครมาแย่งชิงเอาไปได้ เพราะเหตุที่มีกฎหมาย มีขนบธรรมเนียม ประเพณีคุ้มครองอยู่ และแม้ว่าจะมีใครมาแย่งชิงเอาไปได้เขาก็จะมีแต่หัวเราะ ไม่มีอะไรมากไปกว่านั้น จึงไม่มีอะไรที่จะทำให้เป็นทุกข์ได้อีกต่อไป.

นี่เรียกว่า *แม้ว่าเราจะไม่มีความยึดถือในสิ่งใด* เราก็ก็นั่ง *คงทำอะไรได้* เราก็ก็นั่งหาทรัพย์สมบัติได้ เราก็ก็นั่งใช้จ่าย

วิธีชนะความตาย

ทรัพย์สมบัติได้ เราก็ยังคงทำประโยชน์แก่บุคคลผู้อื่นให้มีความสุข มีความสบาย อยู่ด้วยกันได้ทั่วโลกดังนี้

นี่คือหน้าที่สูงสุดที่มนุษย์จะต้องเข้าให้ถึง ตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ที่เรียกว่าเข้าถึงธรรมะอันสูงสุดนั่นเอง ทำให้คนผู้เข้าถึงธรรมะชนิดนี้ ไม่มีความทุกข์เลย.

ถ้าใครไม่ประสงค์จะมีธรรมะชนิดนี้ ก็จงสมัครทนทุกข์ไปตามเดิม เต็มไปด้วยความวิตกกังวล ความทรมานใจ เป็นโรคทางกาย เป็นโรคทางจิต เป็นโรคทางวิญญาณ ไม่รู้จักเสื่อมซาได้ แล้วก็ไม่ต้องโทษใคร โทษตนเอง ที่ไม่มีธรรมะเหมือนผ้าประเจียดก็เป็นการสมกันดีแล้ว.

แต่ว่าพุทธบริษัทจะเป็นอย่างนั้นไม่ได้ มันเสียเกียรติของพุทธบริษัท มันเป็นที่น่าอับอายขายหน้าเหลือประมาณทีเดียว พุทธบริษัทจะต้องมีลักษณะเป็นผู้สะอาด เป็นผู้สว่าง เป็นผู้สงบเย็น.

เป็นผู้สะอาด คือเป็นผู้มีความบริสุทธิ์สะอาด ไม่มีสิ่งที่ไม่ดี ๆ จะตำหนิได้ ไม่มีสิ่งที่ไม่ดีที่ตนเองจะตำหนิติเตียนตนเองได้ ไม่มีสิ่งที่ไม่ดีแต่เทวดาที่มีหุมิตาเป็นทิพย์ ก็ไม่อาจจะติเตียนบุคคลนั้นได้ นี้เรียกว่า เขาเป็นคนสะอาด

ที่ว่า เป็นคนสว่าง นั้น ก็เพราะว่า เขาเป็นผู้มีความรู้ในสิ่งที่ควรจะรู้โดยครบถ้วนสมบูรณ์จริง ๆ โดยเฉพาะก็รู้เรื่อง

วิถีแห่งความตาย

ธรรม หรือธรรมะ รู้ว่าธรรมชาติเป็นอย่างไร รู้ว่ากฎเกณฑ์ของธรรมชาติเป็นอย่างไร รู้ว่าหน้าที่ที่จะต้องประพฤติปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาตินั้น เป็นอย่างไร

หรือถ้ากล่าวอีกอย่างหนึ่ง เขามีความรู้โดยสมบูรณ์ว่า ความทุกข์เป็นอย่างไร เหตุให้เกิดความทุกข์เป็นอย่างไร ความดับสนิทไม่เหลือของความทุกข์เป็นอย่างไร และทางให้ถึงความดับสนิทของความทุกข์เป็นอย่างไร อย่างนี้ก็ได้อีก

หรือแม้ที่สุดแต่จะกล่าวว่า เขารู้ว่าความตายคืออะไร เหตุให้มีความตายนั่นคืออะไร ความไม่มีแห่งความตายนั่นเป็นอย่างไร ทางปฏิบัติให้ถึงความไม่มีแห่งความตายนั่น เป็นอย่างไร ดังนี้ก็ได้อีก เหล่านี้ล้วนแต่เรียกว่า เขามีความสว่าง เขาเป็นคนสว่าง

ส่วนที่ว่า เป็นคนสงบเย็นนั้น เขามีความสงบ ไม่มี ความทุกข์ ไม่มีความร้อน ก็เสสก็ไม่แผดเผาให้เขาเดือดร้อนได้ ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ก็กลายเป็นของนำหัวเราะเยาะไป สำหรับบุคคลนี้ ไม่มีปัญหาอะไรแก่เขา เขาจึงเป็นผู้มีความสงบ

เขาเป็นผู้มีความสะอาด เขาเป็นผู้มีความสว่าง เขาเป็นผู้มีความสงบ ครบถ้วนบริบูรณ์ทั้ง ๓ ประการนี้ เรียกว่าเป็น พุทธบริษัทเต็มตัว สามารถที่จะทำทนายหัวเราะเยาะมัจจุราช

วิธีชนะความตาย

ได้ ความตายกลายเป็นสิ่งที่หนีเตลิดเปิดเปิงกระเจิงไป ไม่เข้ามารอเฉพาะหน้าบุคคลผู้มีธรรมะเป็นผ้าประเจียดดังนี้.

นี่เรียกว่าสามารถจัดความตายออกไปเสียได้ โดยไม่มีส่วนเหลือแม้ในเวลานี้ แม้ในปัจจุบัน และตลอดกาล โดยประการทั้งปวง หมายความว่า เมื่อบรรลุดุธรรมะขั้นสูงสุดในขณะนี้ในปัจจุบันนี้แล้ว ต่อแต่นี้ไปก็ไม่มีปัญหาเรื่องความเกิด แก่ เจ็บ ตาย อีกต่อไป เพราะสิ่งที่เรียกว่าตัวเรานั้น ถูกดับหายไปหมดแล้ว คือ *อัตตวาหุปาทาน* ที่สำคัญนั้น หมายความว่า เป็นเรา หรือเป็นของของเรานั้น ได้ถูกทำให้หมดสิ้นไปแล้ว ไม่มีทางที่จะรู้สึก แม้แต่เพียงว่า เป็นตัวเรา หรือของเรา จึงไม่มีทางที่จะพลุ่งพล่านขึ้นมาเป็นตัวกู หรือของกู ซึ่งเราเห็นกันอยู่โดยมาก

นี่เรียกว่า ไม่มีตัวตนสำหรับจะให้เป็นที่ตั้งที่อาศัยของความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตายอีกต่อไป เบญจขันธ์ หรือร่างกายกับจิตใจนี้ เป็นเบญจขันธ์บริสุทธิ์สะอาด ไม่เป็นที่ตั้งแห่งต้นเหตุ อุปาทาน ไม่มีความคิดว่าตัวเรา หรือของเรา เข้ามาครอบงำเบญจขันธ์ หรือร่างกายจิตใจชนิดนี้ได้อีกต่อไป จึงเป็นร่างกายจิตใจหรือเป็นเบญจขันธ์ที่บริสุทธิ์ ไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย เช่นนี้

วิธีชนะความตาย

อยู่เหนือความตายเช่นนี้แล้ว จึงไม่มีปัญหาอะไรอันเกี่ยวกับความตายนั้น ไม่มีปัญหาอะไรที่จะต้องต่ออายุอีกต่อไป เพราะว่าเป็นผู้อยู่เหนือความตายโดยประการทั้งปวง นี่แหละธรรมะที่เป็นเหมือนผ้าประเจียด ในอันดับสูงสุดนั้นมีอยู่อย่างนี้ เป็นอยู่อย่างนี้

จึงควรที่พุทธบริษัททั้งหลาย จะมีความสนใจ ในสิ่งที่เรียกว่า ธรรมะ ซึ่งเป็นเหมือนผ้าประเจียดสำหรับปะทะกับความตาย อันมีอยู่หลายชั้น หลายลำดับ ดังที่กล่าวมาแล้วให้เป็นที่เข้าใจ แล้วก็เอาชนะสิ่งที่เรียกว่าความตายให้ได้ขึ้นมาตามลำดับๆๆ จนกระทั่งถึงลำดับสุดท้าย คือหมดต้นเหตุอุปาทาน ไม่มีอะไรเป็นที่ตั้งแห่งความตาย ไม่มีทั้งความเกิด ไม่มีทั้งความตาย และมีได้มีทั้งความอยู่ ด้วย

ฟังดูให้ดี ก็มีทางที่จะเข้าใจได้ เพราะมีอุปาทานว่าตัวเราก็มีความเกิดของตัวเรา มีความอยู่ของตัวเรา มีความตายของตัวเรา. ถ้าไม่มีอุปาทานว่าตัวเรา ก็ไม่มีความเกิดของตัวเรา ไม่มีความอยู่ของตัวเรา ไม่มีความตายของตัวเรา. จิตใจชนิดนี้แหละเป็นสุขที่สุด สงบเย็นที่สุด สะอาดที่สุด สว่างไสวที่สุด

เราจึงควรมีจิตใจชนิดนี้อยู่ ดีกว่าที่จะมีจิตใจชนิดที่ตกต่ำ อยู่ภายใต้ความครอบงำของความเกิด ความตาย ดังที่กล่าวมาแล้ว.

วิธีชนะความตาย

ดังนั้น การที่พระพุทธองค์ หรือใคร ๆ ก็ตาม จะกล่าวว่า “ธรรมะซึ่งเป็นเหมือนผ้าประเจียดนั้น มีอยู่ในโลกนี้” นี้ช่างเป็นการถูกต้อง ไม่มีทางที่ใครจะคัดค้านได้เลย

หวังว่าท่านทั้งหลาย ควรจะได้สนใจให้เป็นพิเศษ ให้สมกับความปรารถนาของท่านเจ้าภาพ ที่ได้บำเพ็ญกุศลในโอกาสอันสำคัญ คือสว่างกาลผ่านวัยมาถึง ๗๒ ถดุดนเช่นนี้ เรียกว่า อย่างน้อยก็เป็นผู้ที่เฝ้าเยาะเย้ยความตาย โดยทางร่างกายมาได้หลายครั้งหลายหนแล้ว... เหลืออยู่แต่จะเฝ้าเย้ยความตายต่อไปข้างหน้าอีกเท่าไรนั้น มันขึ้นอยู่กับการที่ว่า จะแขวนผ้าประเจียด ของพระพุทธเจ้าไว้ได้ มากน้อยเพียงไร เท่านั้นเอง

และหวังว่า ท่านทั้งหลายจะได้ช่วยกันสนับสนุนให้ความประสงค์อันนี้ เป็นไปในทางที่จะสำเร็จประโยชน์ ได้มากขึ้น โดยที่ทุกคน ๆ พยายามที่จะสวมผ้าประเจียดอันนี้ด้วยกัน ทั้งนี้ ให้เป็นตัวอย่างที่ดี เป็นผู้นำที่ดี สิ่งทั้งหลายก็จะเป็นไปในทางที่พระพุทธเจ้าทรงพระประสงค์ คือธรรมเป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลายได้ ทั้งโลกนี้และทั้งโลกหน้า และทั้งอยู่เหนือโลก โดยประการทั้งปวง คือในภาวะที่ไม่มีมีความตายมาครอบงำได้อีกต่อไป

วิธีชนะความตาย

ขอให้ความหวังอันนี้ จงเป็นผลสำเร็จ-จงเป็นผลสำเร็จ-จงเป็นผลสำเร็จ ด้วยอำนาจที่เราทั้งหลายมีความเชื่อมีความเลื่อมใสในพระรัตนตรัย ไม่คืนคลายฯ

ธรรมเทศนาสมควรแก่เวลา เอวัง ก็มีด้วยประการฉะนี้ฯ

(จากพระธรรมเทศนาแสดงในงานฉลองอายุของอุบาสิกาผู้หนึ่ง

เมื่อ ๒๔ มกราคม ๒๕๐๔ ที่จังหวัดเพชรบุรี)



มีเท่านั้นเอง

๕ ต้องเวียนเกิด	เวียนตาย	ตามบุญบาป
เมื่อไรทราบ	ธรรมแท้	ไม่แปรผัน
ไม่ต้องเกิด	ไม่ต้องตาย	สบายครัน
มีเท่านั้น	ใครหาพบ	จบกันเอย
		พุทธทาสภิกขุ

วิธีชนะความตาย

พระธรรมเทศนา ของ พุทธทาสภิกขุ

จัดพิมพ์โดย

ศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา

วัดชลประทานรังสฤษดิ์ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี ๑๑๒๐

โทร.๕๘๓-๔๒๔๓, ๕๘๔-๑๘๕๕, ๕๘๔-๓๐๗๔

แม่พิมพ์ โดย สุนทรพิมพ์ โทร.๘๐๓-๒๒๔๙

พิมพ์ที่ บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง จำกัด โทร.๕๘๓-๙๐๐๑, ๕๘๔-๒๒๔๑

ทวนทางชณะตาย

ลองอยากตาย	ใจสบาย	บอกไม่ถูก
ไม่ต้องหนาว	ถึงกระดูก	นะสหาย
มีแต่ครั้น	เครงใจ	อยู่ไม่วาย
ไม่เห็นเป็น	ภัยร้าย	ในมรณา



สมัครตาย	ยิ่งสบาย	ไปกว่านั้น
ไม่มีปัญ-	หาเหลือ	เป็นเชื้อผวา
การจะอยู่	หรือจะตาย	คล้ายกันนี้หว่า
ความชรา	หรือเจ็บไข้	ไม่อาจรอ

ตายก่อนตาย	ยิ่งสบาย	ไปกว่าอีก
เป็นการฉีก	“กู”สลาย	ไม่เหลือหลอ
ทั้ง“ของกู”	ไม่อาจเกิด	ประเสริฐพอ
ต่อนั้นหนอ	ไม่มีใคร	ที่ตายเอย ฯ